

Dr. NAGY SÁNDOR

A magyar nép kialakulásának története (25.rész)

XXX.

A honfoglalás utáni Magyarország társadalmi összetétele

Árpád hódító népének a Kárpát-medencében való megjelenése előtt ott két nép uralkodott az őstelepes lakosság felett. Az egyik a germán-frank nevű nép volt, amelyik az avarok legyőzése után a mai Dunántúlt és a Dráva-Száva közét, szóval a rómaiaktól Pannoniának nevezett földrészt foglalta el. A másik hódító nép a magyarok akkori etelközi hazájának szomszédságában élő, velük rokon, de ellenséges viszonyban levő bolgár nép volt. Ez a Duna bal parti vonalától fel a Kárpátok gerincéig terjedő részét a Kárpát-medencének vette birtokába, mikor Avar ország szétesett. **Árpád hadai először a bolgárok részét szállták meg. Azután került sor Pannoniára, amelynek határát egészen az Enns folyóig kitolták, így a régi Noricumot, a mai Ausztriát is elfoglalták. Mint már említettem, akkor Ausztriának nem német nyelvű lakói voltak, hanem a régi gallok, vagy kelták éltek ott, akik a rómaiak uralma idején, sőt azok előtt is ott laktak már, mert szintén őstelepések voltak. Szórványos telepeik a Kárpát-medencében is voltak, de a sumir rokon ősnép ezeket nyelvileg magába olvasztotta.** Így került a magyar nyelvbe elég számos gall eredetű szó. Ezt a területet Géza fejedelem 973-ban abban a reményben engedte át Nagy Ottó német császárnak, hogy ezáltal a béke állandósul a két nép között. A barátság megszilárdulásának reményében jött létre a házasság István nevű fia és a császár unokahúga, Gizella között. Az új haza végleges határa a Kárpátok koszorúja, a Lajta és a Száva folyók voltak. Ezen a földön lett úr az új hódító katonanép Árpád fejedelmének vezérlete alatt. Törzsenként szállták meg az elfoglalt területeket s ezeken belül minden nemzetség akkora földet foglalt el, amekkorára szüksége volt. Ebben azt senki meg nem akadályozta, sem a fejedelem, sem a törzsfő. Az egyedüli irányadó mérték az volt, hogy a nemzetség létszáma és barmainak mennyisége mekkora területet igényel. Föld volt bőven, jutott a 108 nemzetségnek belőle elég. Ezek a nemzetségek nem meghatározott létszámú tagokból állottak, mert az egyik szaporább, tehát számosabb volt, mint a másik. Ezek a nemzetségek egyúttal hadi egységek is voltak, s azért ezeket más néven hadnak is nevezték. A hadak vezetői voltak a hadnagyok (a *Dunántúl on még ma is vannak olyan falvak, amelyeknek vezetőjét nem bírónak, hanem hadnagynak nevezik.*) a hadak összessége pedig a hadsereg volt. De nevezték az egyes hadakat a hódítók török nyelvén garnak vagy karnak is. A kar a mai nyelvünkben az egyforma foglalkozásúakból sokat jelent. Pld. énekkar, zenekar, tisztikar, tanári kar, orvosi kar stb. Innen van az a szokás még ma is, hogy „*milyen nagy garral vagy*”, ami annyit jelent, hogy milyen nagy erővel dicsekszel, mert az erőhöz nagy létszámú nemzetség kellett annak idején. Innen van a régi országgyűlési megszólítás: „*Tekintetes Karok és Rendek!*” A karok a nemzetségek tagjai voltak, a rendek pedig azok, akiknek hivatali rendjéből kifolyólag volt olyan tekintélyük, hogy az országgyűlésen részt vehettek. Ilyenek voltak a nem nemes származású királyi tisztviselők, vagy püspökök és az apátok stb.

Kik voltak a nemesek? Azok, akik egy honfoglaló nemből, vagy nemzetségből származtak, vagy akiket később a királyok valamely kiváló tettükért nemesi rangra emeltek a közrendűek közül. Ez utóbbiak jogköre teljesen megegyezett a született nemesekével. A honfoglalás fegyveres munkájában részt vett nemzetségek tagjai földbirtokukat a szállás (megszállás, ősfoglalás) jogcímén bírták, amely a birtokjog teljességét jelentette és kizárt minden idegen jogot, még a királyét is.

Kezdetben a nemzetség bírta e jogokat, később a nemzetségi közös gazdálkodás, vagy együttélés fel-

bomlása után, a nemzetségek egyéni tagjai, a nemesek is hasonló joggal rendelkeztek a tulajdonaikat képező földjeikkel. Erre sok ezer okleveles adatunk és bizonyítékunk van az Árpád-kori Oklevéltárainkban. Pld. **IV. Béla** király 1246-ban István nevű aranyművesének a honti várhoz tartozó Keszi, másképp Kérd nevű faluban két és fél ekealj földet adományozott olyan joghatállyal, mintha ősi szállás birtoka lenne (Fej. IV. 2. 14.). Ugyanez a király egy jövevény lengyel nemesnek, aki a tatárok előli menekülésekor állandóan az oldala mellett volt és védte, aki közben még a karját is elvesztette, adományozta az Abaúj várához tartozó Bózsva nevű birtokot, a szállásbirtokok jogával, felruházva őt mindazokkal a jogokkal, amelyekkel az ország nemesei rendelkeznek a saját birtokaikon. (Fej. III. 1. 193.).

Ugyancsak **IV. Béla** 1243-ban Waczik fiainak adta teljes tulajdonjoggal a Nógrád megyei Esztergár nevű birtokot, amelyen a tatárjárás előtt királyi udvarnokok laktak. 1260-ban azonban visszavette ezt, mert udvarnokai újra összeverődtek 19 év múlva a tatárjárás után. Talán Ázsiából szöktek haza. Esztergár neve: Istár sumir istenasszony nevéből és a „*gár*”, anyni, mint nép, nemzetség névből van összetéve, mai nyelvünkön annyit jelent, mint: Istar népe. Tehát ősi telephely volt, mert Istar is ősi istene volt a sumiroknak. A honfoglaláskor a többi őslakos néppel együtt ők is szolgák lettek, a király, mint saját földművelő népét adományozta el őket. Ugyanez a király a Trencsén megyei Vöröslő nevű faluban egyszerű várnépeket a „*Szent király jobbágysai*” közé emelt birtokaikkal együtt, 1243-ban, vagyis ezután szabad birtokosok lettek és földjeiket a király sem velük, sem nélkülük nem adományozhatta el. A szomszédos Liskóban pedig a cseh hadjáratban hősileg kimúlt Póka nevű várjobbágnak nemesi rangra emelt utódai teljes nemesi jogot kaptak előbbi birtokaikra. (W. III. 256.) **II. Endre** király, 1223-ban, Rőjtőkör soproni várbirtokot a „*szállás*” birtokok joghatályával adományozta el az Aragoniából bevándorolt Simonnak és rokonainak (Fej. VI. 1. 193.). **III. Endre** király, 1297-ben, a Szepes várához tartozó Zsigra (Sygra) nevű birtokot teljes nemesi joggal adományozta el Perény mesternek (Fej. VI. 1. 250.). 1300-ban pedig a Zsigra melletti Korotnokot Márk szepesi kanonok öccsének, Mihálynak ugyancsak teljes nemesi joggal adományozta el (Fej. VI. 2. 248.). Említés van eddig az idézett oklevelekben nemesről, várjobbágyról, várnépről, udvarnokról, a *Szent király* jobbágysairól, de rabszolgákról nincsen szó.

Azért idézem **Szent Istvánnak** a pécsváradi bencés-apátság részére 1015-ben kiadott alapító oklevelét is (Fej. 1. 291.), amelyben 41 faluban összesen 1107 rabszolga családfőt adományozott az apátságnak. Ezek közül 156 lóval, 409 lóval és szekérral szolgált, 110 volt a szőlőműves, 36 a földműves, 50 a halász, 13 a juhász, 3 a kanász, 3 a lovász, 12 a méhész, 10 a kovács, 6 a kádár, 12 az esztergályos, 9 a sütő, 19 a szakács, 6 a tímár, 5 az ötvös, 8 a kerékgyártó és 20 a bányász. Ezek összessége pedig egy gazdasági nagyüzemet tesz ki. Ebben a résztvevő munkások mind rabszolgák voltak. **Imre** király, 1201-ben, **Ugrin** győri püspöknek 12 rabszolga családot adott egy Szántó nevű földbirtokkal Bodajk és Igar szomszédságában. Igar ma pusztá Magyaralmás mellett Somogy megyében (HO. V. 4.). **II. Endre**, 1226-ban, egy Vinár nevű földet adott 8 telek szőlővel és 8 rabszolga család vincellérrel és még 160 hold földet egyik hívének (W. VI. 432.). Még nagyon sok oklevelet tudnék idézni, de felesleges szöszaporítás volna, mert ennyiből is megállapíthatja az olvasó a honfoglalás kori és az utána következő időben az új Magyarország népének társadalmi rétegződését és foglalkozását. Először is volt egy uralkodó úri réteg, a nemesség, amelynek tagjai a honszerzés fegyveres munkájában való részvételükért teljes tulajdonjoggal, az oklevelek szakkifejezése szerint a „*szállás*” jogával, vagy „*teljes nemesi joggal*” bírták földjeiket, nem pedig a későbbi királyok kegyadományából. Mert amire rabszolgáltak, az jog és nem pedig kegy szerint illette meg őket.

A honfoglalás fegyveres munkájában résztvevők vérről szereztek meg az ország földjét, de nem azért, hogy azzal a fejedelem vagy a király szabadon rendelkezék, aki azután alattvalóinak hűséges szolgálata fejében hűbérül, a hűség béréül és szolgálatuk jutalmául haszonélvezetre juttasson belőle, mint a nyugat-európai hűbéres országokban a király vagy a császár. Ilyen jogi zagyvalékot a magyar harcos nem vett be. Ő így

gondolkodott, amint az egész honszerző nemzetnek joga lett a vérről szerzett ország egész területéhez, a törzsnak a törzsszálláshoz, a nemzetségnek az általa elfoglalt földhöz, úgy az egyes vitéznek is joga lett az általa elfoglalt és birtokba vett földbirtokhoz. Ehhez a jogi gondolkozáshoz s annak egyedüli elfogadható helyességéhez megvolt a jogi alap is, mégpedig a vérszerződés második pontjában. Ez így szólt: „*Amit közös erővel szereznek, abból senki a résztvevők közül ki ne zárassék*”. De benne van ez **Szent István II.** törvényének 2. fejezetében is így: „*Egyetértünk az egész Tanács követelésével, hogy mindenki szabadon rendelkezék úgy a saját tulajdon földjével, mint a királyi adományból származó javaival, míg él – kivéve az egyházhoz és a vármegyéhez tartozó birtokot – és halála esetén fiai hasonló joggal örököljenek.*”

E törvény szövegében a „*mindenki*” csak a nemesekre vonatkozik, mert a köznépek akkor nem volt a földhöz tulajdonjoga. Nem nemes ember akkor csak arra a földre szerezhetett tulajdonjogot, amelyet saját pénzen vett meg. Ez azonban igen ritka eset volt akkor.

De ez a „*mindenki*” szónak a törvény szövegébe való felvétele nagyon érdekes, mert azt jelenti, hogy Szent István korában már az egyéni birtokjog nagymértékben kezdett kialakulni, holott azelőtt nem az egyéné volt a birtokjog, hanem a nemzetségé, a nagycsaládé, amelyben az egyén nem volt önálló tényező. De úgy látszik, hogy az egyéni jog már nagyon akart érvényesülni s a király is időszertűnek találta az egyéni tulajdonjog törvényesítését.

Ki kell azonban itt ténem két történetírónk állásfoglalására. Az egyik **Pauler Gyula**, aki a már említett művében ezt írta: „*A nemesség az Árpád-ház idejében tulajdonképpen a birtokhoz volt kötve, csak később teremtette meg a külföldi példa e rendet nálunk.*” **Az oklevelek ezreivel tudom bizonyítani ezen állítás ellenkezőjét. De elégnek tartom ennek megcáfolására a fent elmondottakat is. A nemesség alapja nálunk a honfoglalás fegyveres munkájában való részvétel, vagy később a királyok kitüntetése volt.** A nemesi rend már a honfoglalás előtti időből kezdődik, a szabad magyarok és a honfoglalás fegyveres munkájában részt vett őstől való vérszerinti leszármazásból, tehát nem a külföldi példáké. Az Aranybulla 31. cikkében ezek a jogok már 1222-ben kodifikálva, vagyis törvényesítve voltak. Az Aranybullát egész Európában egyedül csak az angol „*Magna Carta*” előzte meg hét évvel. De ez sem szolgált mintául az Aranybullához, amely tiszta és eredeti magyar alkotás volt, nem pedig külföldi utánzás. A professzor úrnak semmi tudományos alapja nem volt kijelentéséhez, legfeljebb valamely idegen és nem rokonszenvező hatalom felé akart ez a kijelentés is bók lenni. A másik **Szalay László**, aki a „*Magyar Történelem*” című művében azt mondja, hogy „*Mai napság talán már senki sincs nálunk, aki eléggé bárgyú volna azt hinni, hogy a magyarok eredetileg csupa nemesek voltak Werbőczy értelmében.*” Amit fentebb írtam, az az ő fölényes állítását is megcáfolja. **A különbség kettőnk között az, hogy ő 20 vagy 30 könyvből írta meg történelmi művét, de egyetlen eredeti Árpád-kori okmányt sem olvasott el. E sorok írója pedig mind a 63 darab, átlag 800 oldalas latin nyelvű kötetet feldolgozta.** Eppen azért, amit a nemességről írtam, azt mind az oklevelek alapján állapítottam meg. A honfoglaló nemzetségek legfőbb érdeme a haza megszerzése volt, a későbbieké pedig a honnak a megvédése. Ez a feladat az egész középkoron át nemesi kötelesség volt. Majd alább foglalkozom azzal a kérdéssel is, hogy a meghódított nép egyes rétegei is mily mértékben vették ki részüket a haza védelméből. Az e szakaszban elmondottakból azonban egy messze kiható következményt vonhatunk le, azt ugyanis, hogy minden szállásbirtokkal rendelkező ember Árpád hódító katonanépéhez tartozott, vagyis az új jövevényekhez, míg az ilyennel nem bíró népelem a meghódított, a szolgává tett őstelepés néphez, vagyis az őslakosokhoz.

Itt is hangsúlyozottan állítom, hogy a magyar nép élete nem Árpád hódító hadseregének a Kárpát-medencében való megjelenésétől kezdődött, hanem már a csiszolatlan kőkorszaktól kezdve, múzeumaink leletanyagának bizonyossága szerint. Nagyobb arányú volt a letelepedés üteme a fémek korszakában, különösen a vaskorszakban, amely a sumiroknál Mezopotámiában kb. 1000 évvel előbb volt, mint a többi népeknél.

(folytatjuk)

